نامه به سردبیر

مجله انفورماتیک سلامت و زیست پزشکی
مرکز تحقیقات انفورماتیک پزشکی
دوره چهارم شماره اول. ص ۶۹-۷۰، ۱۳۹۶

چالش‌های مجلات تخصصی در دانشگاه‌های علوم پزشکی

حسن اشرفی ریزی[1]*

• دریافت مقاله: ۹۶/۲/۱۲ • پذیرش مقاله: ۹۶/۲/۲۷

یکی از شاخص‌های توسعه، کمیت و کیفیت مقالات منتشر شده در مجلات تخصصی می‌باشد. روند روبه رشد مجلات تخصصی تقریباً به ازای هر دانشکده یک مجله [۱] در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، این سؤال را در ذهن ایجاد می‌کند که تا چه حد مقالات منتشر شده توسط این مجلات کیفیت لازم را دارند. کیفیت را می‌توان در دو بعد کاربردی بودن و یا حرکت در مرزهای دانش تفسیر کرد. امروزه با کمی اغماض می‌توان شاخص‌هایی مانند تعداد استناد دریافتی مقاله، ضریب تأثیر مجله، شاخص‌هایی مانند هرش، تعداد اختراعات ثبت شده و نیز تعداد اختراعات منجر به فناوری (محصول) را نمادهایی از کیفیت یک اثر علمی به ویژه مقاله به حساب آورد؛ اما پژوهش‌ها روند رشد کیفی را در کشور کند نشان می‌دهند. برای مثال طبقی و همکاران به نقل از King در پژوهش خود در رابطه با عملکرد علمی کشورهای جهان دریافتند که ۸ کشور جهان؛ آمریکا، بریتانیا، آلمان، ژاپن، فرانسه، کانادا، ایتالیا و سوئد بیش از ۸۵ درصد از پراستنادترین مدارک را تولید کرده‌اند [۲]. در پژوهش دیگر Smith گزارش داد فقط ۲ درصد از مجلات تحت پوشش مدلاین به کشورهای کمتر توسعه یافته اختصاص دارد [۳]. همچنین یافته‌های جلال‌زاده و همکاران در خصوص تولیدات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور نشان داد افزایش میزان تولیدات علمی در مجلات (رویکرد کمی به حوزه تولید علم) بر میزان رؤیت‌پذیری و میزان استناد (رویکرد کیفی به حوزه تولید علم) به آن مقاله تأثیری نداشته است [۴]. به نظر می‌رسد روند تولید مقالات کم کیفیت تحت تأثیر عوامل مختلفی در سطح کلان و خرد، مدیریت مجلات علمی حوزه سلامت را تحت تأثیر خود قرار داده است. در این اثر، برخی چالش‌ها مطرح شده است؛ با این حال بایستی در نظر داشت هرکدام از این چالش‌ها، نیاز به مطالعه و بررسی مستقل دارد: برخی چالش‌ها از نوع اداری (سازمانی) هستند که دست اندرکاران مجله مانند سردبیر، مدیر مسئول، اعضای هیئت تحریریه و مدیران داخلی و نیز مدیران سازمان مربوط در به وجود آمدن آن نقش اساسی دارند مانند تأخیر در انتشار به موقع مقالات، دریافت کم مقالات با کیفیت، عدم پاسخگویی به موقع و سریع مجلات به نویسندگان، نبود پایگاه‌های اطلاعاتی قوی از داوران کارآمد در مجلات، عدم اختصاص بودجه مناسب برای مدیریت مجلات، کاهش منابع انگیزشی داوران و دست اندرکاران مجله و سایر موارد مشابه. چالش دیگری در حوزه مدیریتی (سیاست‌گذاری) می‌باشد که می‌تواند عامل کارآمدی کمتر مجلات معرفی گردند مانند برخی انتصاب‌های نامرتبط در خصوص مدیران مسئول، سردبیران و اعضای هیئت تحریریه، عدم تطابق برخی دستورالعمل‌های کمیسیون نشریات وزارت بهداشت با نمایه‌های بین‌المللی، استفاده نادرست از شاخص‌های علم‌سنجی در ارزیابی دانشگاه‌ها و پژوهشگران، روند روبه رشد دریافت مقالات کم کیفیت به دلایلی مانند شرط دفاع پایان‌نامه، ترفیع یا ارتقاء اعضای هیئت علمی و رشد بیش از حد مجلات در برخی حوزه‌های سلامت. چالش‌هایی نیز تحت تأثیر ویژگی‌های فردی شخصیتی افراد مرتبط با فرآیند نگارش و بررسی مقالات از جمله پژوهشگران، سردبیران، اعضای هیئت تحریریه و مدیران داخلی مجلات ایجاد می‌شوند مانند سوگیری در داوری، فشارهای بیرونی در انتشار مقاله از نویسنده‌ای خاص، تصمیم‌های غیر علمی یا سلیقه‌ای راجع به مقالات توسط برخی سردبیران و توجه برخی نویسنده‌ها به انتشار مقاله تنها برای پیشرفت فردی. چالش‌های پژوهشی نیز در اثر نداشتن تسلط کافی پژوهشگران و دست‌اندرکاران مجله به روش‌شناسی و

• **ارجاع:** اشرفی ریزی حسن. چالش‌های مجلات تخصصی در دانشگاه‌های علوم پزشکی. مجله انفورماتیک سلامت و زیست پزشکی ۱۳۹۶؛ ۴(۱): ۷۰-۶۸.

۱. دکتری تخصصی کتابداری و اطلاع رسانی، دانشیار، مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

• **شماره تماس:** ۰۳۱۳۷۹۲۵۱۶۱ • **Email:** hassanashrafi@mng.mui.ac.ir

[Downloaded from jhbmi.com on 2026-11-17]

مهارت‌های پژوهشی حاصل می‌شوند مانند عدم آشنایی کافی نویسندگان با فرآیند ارسال و پیگیری مقاله در مجلات، عدم تسلط کافی پژوهشگران با موضوع مورد بررسی، روش اجرای علمی، نرم‌افزارهای مدیریت استنادی، زبان انگلیسی و در نتیجه ترجمه ضعیف چکیده‌ها به زبان انگلیسی، عدم آشنایی کافی نویسندگان با انواع مقالات علمی، کپی‌برداری، و عدم تسلط کافی برخی داوران با موضوع مورد بررسی.

نتیجه‌گیری

بر اساس آنچه بیان شد مجلات دانشگاهی به ویژه در حوزه سلامت دارای چالش‌هایی هستند که بی توجهی به آن‌ها در روند تولید مقالات با کیفیت اثر خواهد گذاشت. ضمن این که فرآیند تولید دانش و از طرفی کاربرد دانش و تجربه را در زندگی دچار کاستی می‌نماید. بر کسی پوشیده نیست که تنها انتشار کمی مقاله نمی‌تواند لزوماً شاخص پیشرفت علمی و ارتقاء سطح زندگی باشد. رسالت تولید علم زمانی محقق می‌شود که خلاقیت، تولید فناوری‌های نوین و اطلاع‌رسانی کارآمد از طریق مقالات کیفی رشد کند و گسترش یابد. به نظر می‌رسد اتخاذ تصمیم‌های اساسی در سطح خرد (دانشگاه‌ها) و کلان (وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) در خصوص مجلات می‌تواند دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده را تسریع و تسهیل نماید؛ بنابراین ضمن توجه مدیران ارشد پژوهشی به این موضوع، پیشنهادهایی جهت ارتقاء کیفی مجلات حوزه سلامت ارائه می‌گردد: حرکت مجلات به سمت دریافت مقالات کاربردی و نیز مقالات تحلیلی؛ تجدید نظر در آئین‌نامه‌های مرتبط با ارتقاء و ترفیع اعضای هیئت علمی و همچنین شرایط دفاع پایان‌نامه‌ها؛ تنظیم آئین‌نامه‌های اجرایی روشن و منطقی در مدیریت مجلات؛ تعریف و به کارگیری شاخص‌های ارزیابی کیفی در بررسی مجلات و به دنبال آن دانشگاه‌ها؛ ارتقای سطح دانش علمی و پژوهشی پژوهشگران و نیز داوران مقالات؛ تشویق بیشتر مجلات به نمایه شدن در پایگاه‌های استنادی بومی مانند پایگاه استنادی جهان اسلام و بسیاری موارد هدفمند و تأثیرگذار دیگر. با این دیدگاه، به جای تلاش برای دستیابی به فراوانی های بیشتر، شناخت تازه‌تری از دانش و کاربرد آن در زندگی ایجاد شده که می‌تواند فرآیند کار را به سمت شاخص‌های توسعه و کیفیت رهنمون نماید.

References

1. Medical Journals Commission of the Ministry of Health and Medical Education. Approved Medical Journals. Tehran: The Ministry of Health and Medical Education; 2014.

2. Tabaghi R, Dehghan R, Rashidi A, Safaeian A. The effective factors on scientific production from faculty members in Tabriz University of Medical Sciences. In: Mikaniki E, Mousavi A, Tirgar A. Editors. Research and Science Production in Medical Field; 2012 Dec. 1; Babol, Iran. Tehran: Ketabdar Publication; 2012. p. 353-63.

3. Smith R. Publishing research in developing countries. Statistics in Medicine 2002; 21: 2869-2877.

4. Jalalzadeh S, Jadidi A, Sangari M. The amount of scientific productions visibility in medical universities based on Matthew effect in Web of Science. In: Mikaniki E, Mousavi A, Tirgar A. Editors. Research and Science Production in Medical Field; 2012 Dec 1; Babol, Iran. Tehran: Ketabdar Publication; 2012. p. 483-97.

[Downloaded from jhbmi.com on 2026-11-17]